ELRUHA

14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

DECEMBER 14-16, 2025 / ŞANLIURFA, TÜRKIYE

online & in person participation

WWW.ELRUHA.ORG

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki UYANIK

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

ISBN: 979-8-89695-267

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

EL RUHA
14. INTERNATIONAL CONFERENCE
ON SCIENTIFIC RESEARCH

DATE AND PLACE

December 14-16, 2025 Şanlıurfa, Türkiye

ORGANIZATION

IKSAD INSTITUTE

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki Uyanık

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

PARTICIPANT COUNTRIES (20)

Total Accepted Papers: **149**

Total Rejected Papers: **22**

Total Accepted Papers from other Countries: **79**

Accepted Accepted Papers from Türkiye: **70**

ISBN: 979-8-89695-267-1

EL RUHA

14. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

Copyright © Liberty

Liberty Publishing House
Water Street Corridor New York, NY 10038
www.libertyacademicbooks.com
+1 (314) 597-0372
ALL RIGHTS RESERVED NO PART OF THIS BOOK MAY BE REPRODUCED IN ANY FORM, BY PHOTOCOPYING OR BY ANY ELECTRONIC OR MECHANICAL MEANS, INCLUDING INFORMATION STORAGE OR RETRIEVAL SYSTEMS, WITHOUT PERMISSION IN WRITING FROM BOTH THE COPYRIGHT OWNER AND THE PUBLISHER OF THIS BOOK.

© Liberty Academic Publishers 2025

The digital PDF version of this title is available Open Access and distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0 license (http://creativecommons. org/licenses/by-nc/4.0/) which permits adaptation, alteration, reproduction and distribution for noncommercial use, without further permission provided the original work is attributed. The derivative works do not need to be licensed on the same terms.

adopted by Mariam Rasulan

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Mehmet Zeki Uyanık

Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

Issued: 30.12.2025

ISBN: 979-8-89695-267-1

SCIENTIFIC & ADVISORY BOARD

Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Beirut University

Dr. Francesco Fatone - University of Verona

Dr. Zhihuan MENCHUANG - Renmin University of China

Dr. Anis BEN ALI - University of Tunis

Dr. Orhun Burak SOZEN - Gaziantep University

Dr. Guray ALPAR - Turkish Army

Dr. Didem ATIS - Sakarya University

Dr. Fethi DEMIR - Van Yuzuncu Yil Unversity

Dr. Maha Hamdan ALANAZI - Riyad King Abdullah University

Dr. DIPANWITA PAL - The University of Burdwan

Dr. Tamalika SULTANA - Dakka University of Bangladesh

Dr. Ludmila MEDVEDEVNA - Russian Academy of Sciences

Dr. Kaan DİYARBAKIRLIOĞLU - Yalova University

Dr. Nilgün ÖZPOZAN - Erciyes University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA - Kyrgiz Economy University

SCIENTIFIC & ADVISORY BOARD

MUHAMMAD SHOAIB KHAN PATHAN - S.A.L.U Khairpur Pakistan

Dr. Osman SİRKECİ - Giresun University

Dr. Kamuran Elbeyoğlu - Mersin University

Dr. Emine GÜNERİ - Erciyes University

Dr. Osman ALTAY - Beykent University

Dr. Bhakta Bandhu Dash - ASBM University

Dr. Celal ASLAN - Van Yuzuncu Yil University

Dr. Doğan KUTUKIZ - Muğla Sıtkı Koçman University

Dr. Aslı Saylan KIRMIZIGÜL - Erciyes University

Dr. Faruk TÜRK - Karamanoğlu Mehmetbey University

Dr. Hakan EYGÜ - Atatürk University

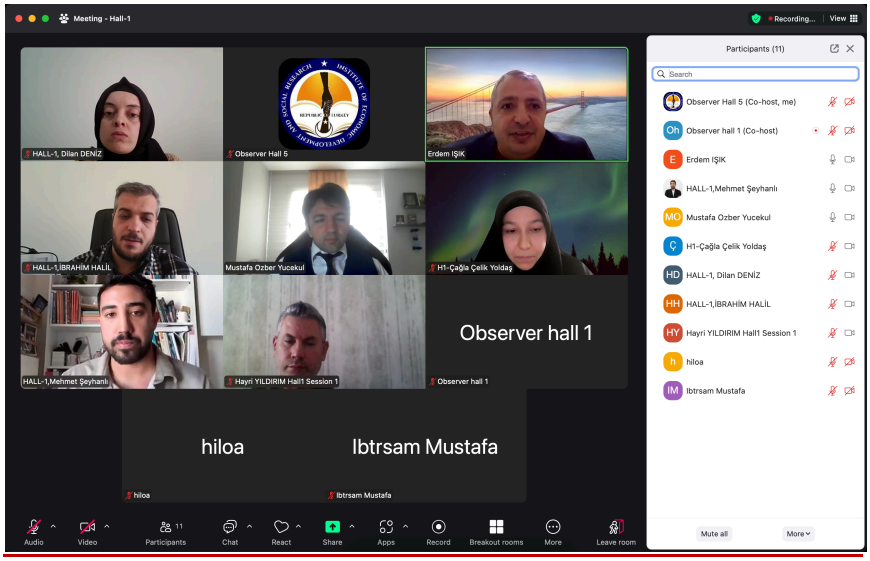
Dr. Faruk DÜNDAR - GLASGOW University

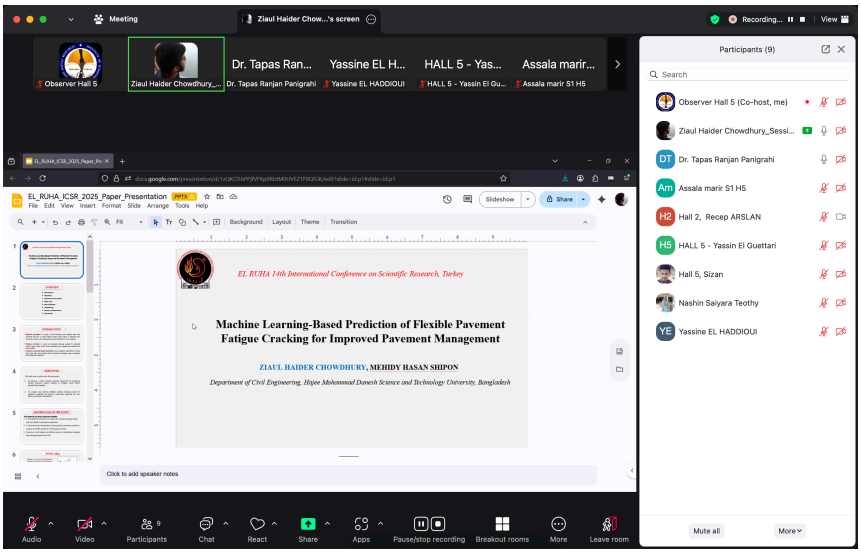
Dr. Rui Alberto da Silva Martins Isidoro - Polytechnic University of Beja, Portugal

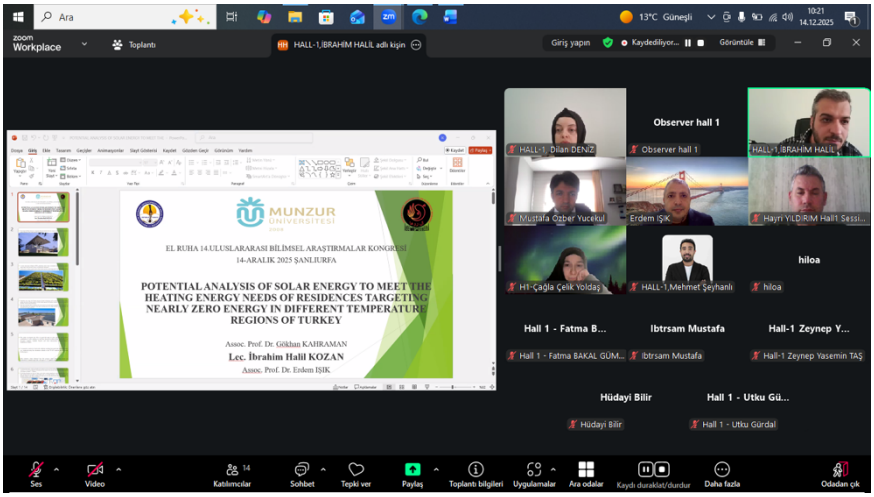
ORGANIZATION BOARD

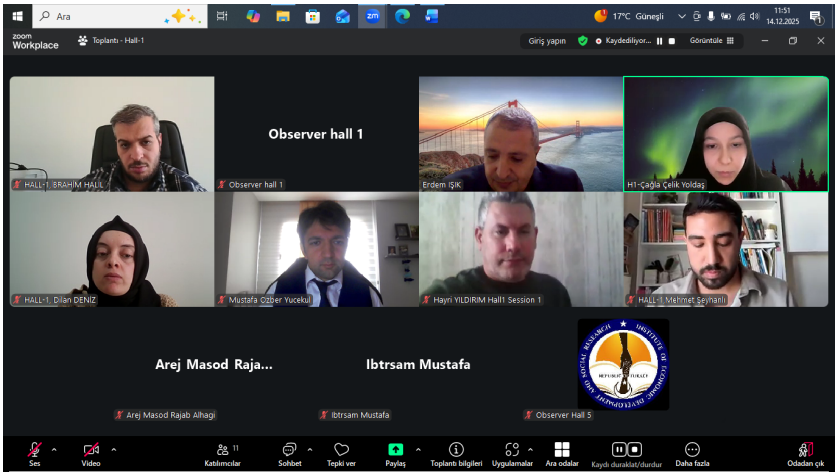
Assoc. Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Harran University, Türkiye
Dr. Basim Mohammad Ali Aldahadha
Mutah University
Dr. Anis BEN ALI
Tunis University
Dr. Mariam Sheddahi OLSSON
Labanese University
Dr. Hüseyin ERİŞ
Harran University, Türkiye
Samira KHADHRAOUI ONTUNC
İKSAD Institute
Abdellatif GARROURI
Nicholas Edizer
Assoc. Prof. Dr. Veysel DELEN - Harran University, Turkiye

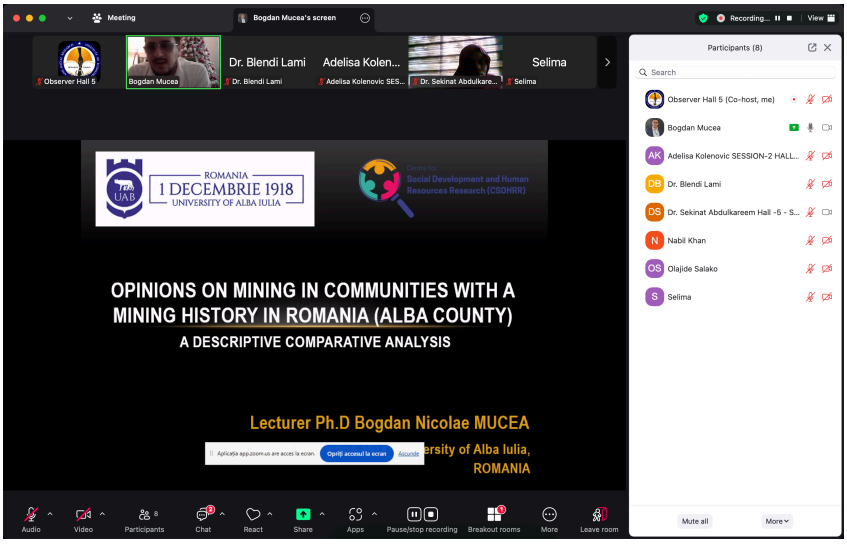
PHOTO GALLERY

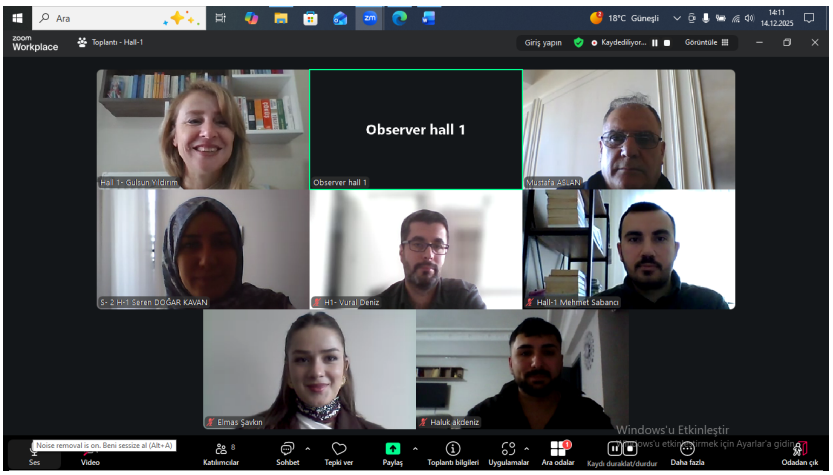

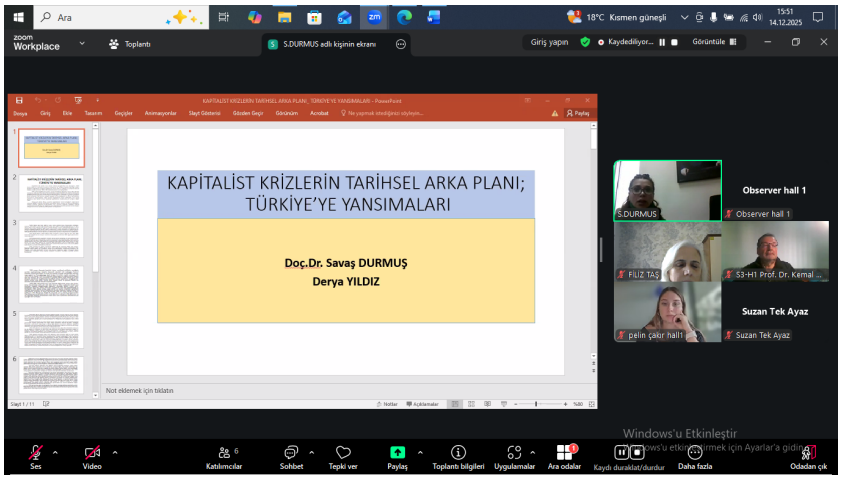

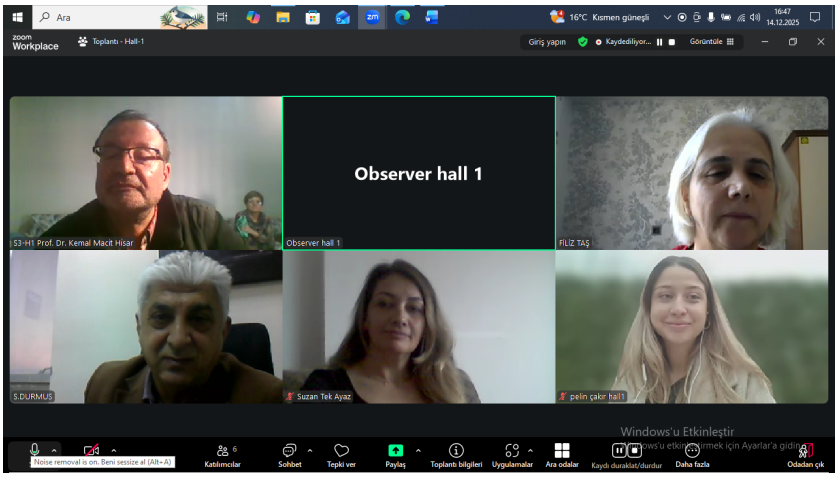

Observer hall 1
Arej Masod Raja...
Ibtrsam Mustafa

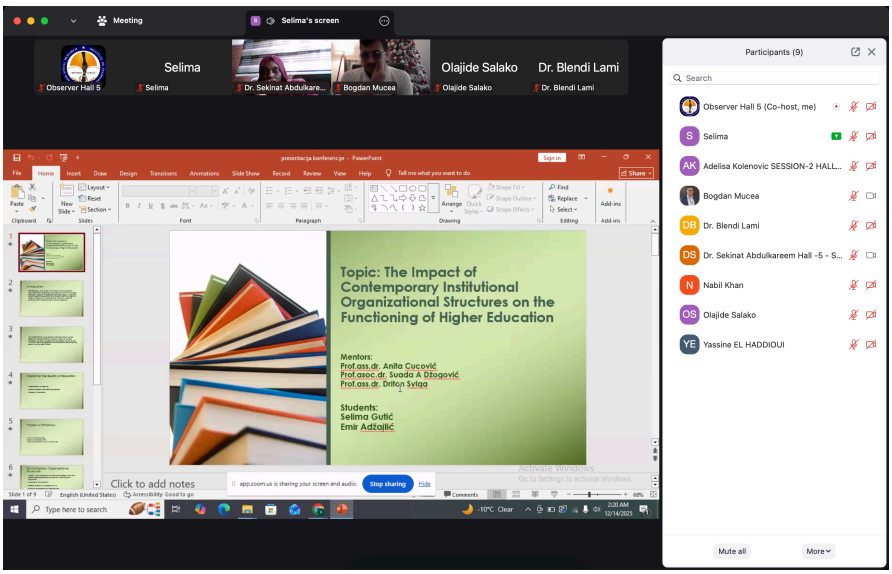

ROMANIA
1 DECEMBRIE 1918
UNIVERSITY OF ALBA IULIA
OPINIONS ON MINING IN COMMUNITIES WITH A MINING HISTORY IN ROMANIA (ALBA COUNTY)
A DESCRIPTIVE COMPARATIVE ANALYSIS
Lecturer Ph.D Bogdan Nicolae MUCEA
ROMANIA

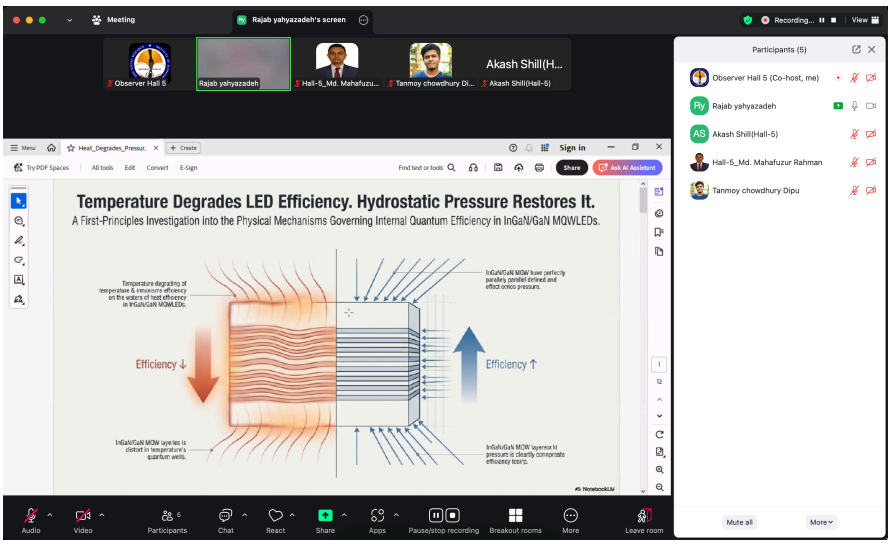

EL RUHA
14. ULUSLARARASI
BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KONGRESİ
14-16 Aralık 2025
Şanlıurfa
MALÇLAMANIN EKOLOJİK SONUÇLARI: MİKROBİYAL ÇEŞİTLİLİK, RİZOSFER DİNAMİKLERİ VE YABANCI OTLARIN BASTIRILMASI İLE TOPRAK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Arş. Gör. Seren DOĞAR KAVAN
Observer hall 1
Haluk akdeniz

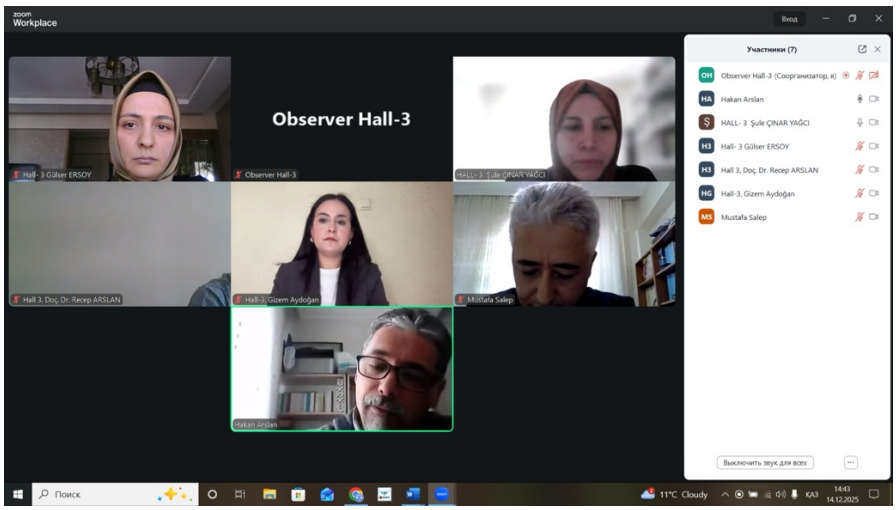

Observer hall 1
Hall 1- Gülsun Yıldırım
Observer hall 1
Mustafa ASLAN
S- 2 H-1 Seren DOĞAR KAVAN
H1 - Vural Deniz
Hall-1 Mehmet Sabancı
Elmas Şavkın
Haluk akdeniz

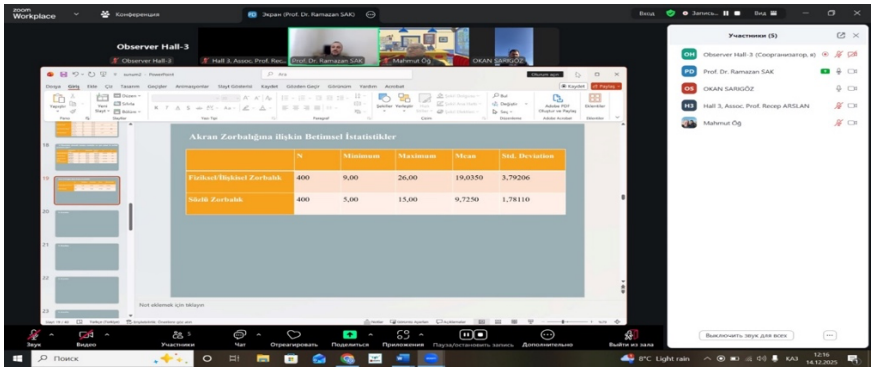

KAPİTALİST KRİZLERİN TARİHSEL ARKA PLANI; TÜRKİYE'YE YANSIMALARI
Doç.Dr. Savaş DURMUŞ
Derya YILDIZ
Observer hall 1
S.DURMUS
FİLİZ TAŞ
S3-H1 Prof. Dr. Kemal ...
Suzan Tek Ayaz
pelin çakır hall1

Observer hall 1
S3-H1 Prof. Dr. Kemal Macit Hisar
Observer hall 1
FİLİZ TAŞ
S.DURMUS
Suzan Tek Ayaz
pelin çakır hall1

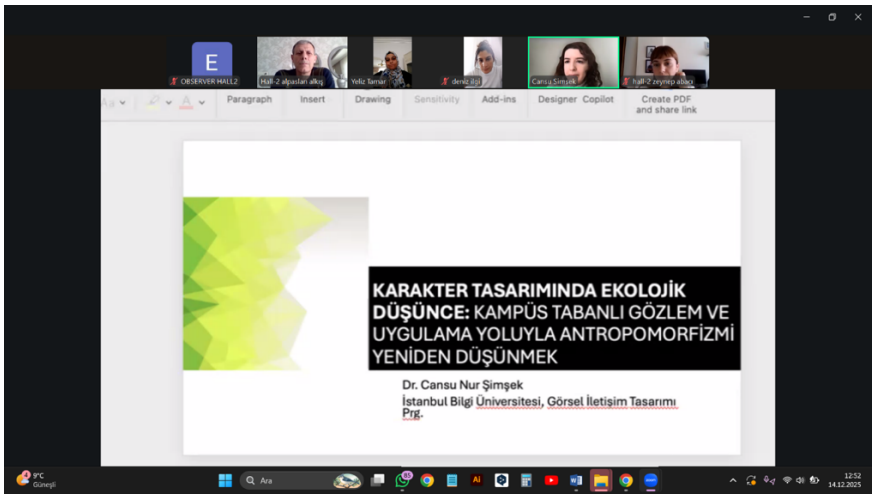

Meeting
Selima's screen
Selima
Olajide Salako
Dr. Blendi Lami
Observer Hall 5
Dr. Sekinat Abdulkare...
Bogdan Mucea
Participants (9)
Search
Observer Hall 5 (Co-host, me)
Selima
Adelisa Kolenovic SESSION-2 HALL...
Bogdan Mucea
Dr. Blendi Lami
Dr. Sekinat Abdulkareem Hall -5 - S...
Nabil Khan
Olajide Salako
Yassine EL HADDIOUI
Topic: The Impact of Contemporary Institutional Organizational Structures on the Functioning of Higher Education
Mentors:
Prof.ass.dr. Anita Cucović
Prof.asoc.dr. Suada A Džogović
Prof.ass.dr. Driton Sylqa
Students:
Selima Gutić
Emir Adžajlić
Click to add notes
Stop sharing
Mute all
More

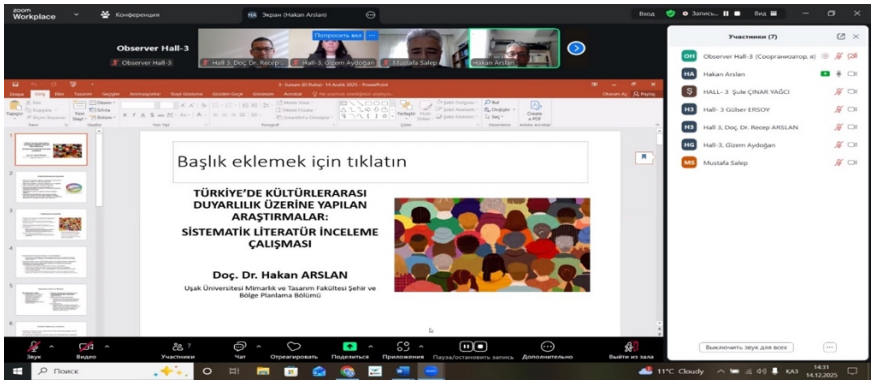

Meeting
Rajab yahyazadeh's screen
Recording...
View
Observer Hall 5
Rajab yahyazadeh
Hall-5_Md. Mahafuzu...
Tanmoy chowdhury Di...
Akash Shill(H...
Akash Shill(Hall-5)
Participants (5)
Observer Hall 5 (Co-host, me)
Rajab yahyazadeh
Akash Shill(Hall-5)
Hall-5_Md. Mahafuzur Rahman
Tanmoy chowdhury Dipu
Temperature Degrades LED Efficiency. Hydrostatic Pressure Restores It.
A First-Principles Investigation into the Physical Mechanisms Governing Internal Quantum Efficiency in InGaN/GaN MQWLEDs.
Efficiency ↓
Efficiency ↑
Mute all
More
Audio
Video
Participants
Chat
React
Share
Apps
Pause/stop recording
Breakout rooms
More
Leave room

zoom
Workplace
Observer Hall-3
Участники (7)
Observer Hall-3 (Сооpганизатор, я)
Hakan Arslan
HALL- 3 Şule ÇINAR YAĞCI
Hall- 3 Gülser ERSOY
Hall 3, Doç. Dr. Recep ARSLAN
Hall-3, Gizem Aydoğan
Mustafa Salep
Выключить звук для всех
11°C Cloudy
14.12.2025

Observer Hall-3
Akran Zorbalığına ilişkin Betimsel İstatistikler
N
Minimum
Maximum
Mean
Std. Deviation
Fiziksel İlişkisel Zorbalık
400
9,00
26,00
19,0350
3,79206
Sözlü Zorbalık
400
5,00
15,00
9,7250
1,78110

EL RUHA 14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH
December 14-16, 2025 / Şanlıurfa, Türkiye
CUDA TABANLI PARALELEŞTİRME İLE KERNEL RİDGE REGRESYONUN HIZLANDIRILMASI
ACCELERATING KERNEL RIDGE REGRESSION WITH CUDA-BASED PARALLELIZATION
Dr. Öğrt. Üyesi Fikriye ATAMAN
fataman@yyu.edu.tr
https://avesis.yyu.edu.tr/fataman/

KARAKTER TASARIMINDA EKOLOJİK DÜŞÜNCE: KAMPÜS TABANLI GÖZLEM VE UYGULAMA YOLUYLA ANTROPOMORFİZMİ YENİDEN DÜŞÜNMEK
Dr. Cansu Nur Şimşek
İstanbul Bilgi Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Prg.

Observer Hall-3
Başlık eklemek için tıklatın
TÜRKİYE'DE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR: SİSTEMATİK LİTERATÜR İNCELEME ÇALIŞMASI
Doç. Dr. Hakan ARSLAN
Uşak Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

EL RUHA

14th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

PROGRAM

December 14-16, 2025 / Şanlıurfa, Türkiye

ZOOM ID: 847 7043 0612
PASSCODE: 141414
https://us02web.zoom.us/j/84770430612?pwd=4vw512bNusy2FFhFWKvsJL8CrmN3rK.1

Participant Countries (20)

Türkiye, Nigeria, Algeria, Morocco, India, Bangladesh, Iran, Republic of Niger, Lebanon, KSA, Albania, Kazakhstan, Libya, Indonesia, Romania, North Cyprus, Kosovo, Malaysia, Brazil, Portugal.

Total Accepted Papers from Türkiye: 70
Total Accepted Papers from other Countries: 79

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via **https://zoom.us/join** site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

14.12.2025 / Ankara Time 12:30-14:30

ONLINE SESSION 2 – HALL 3

ZOOM ID: 847 7043 0612 / PASSCODE: 141414

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP		
AUTHORS	**UNIVERSITY**	**PAPER TITLE**
Dr. Fatma KILIÇ	*Independant Researcher*	FUNCTIONS OF THE IMPERATIVE MOOD: THE CASE OF 'DEDE KORKUT BAMSI BEYREK STORY'
Hakan ARSLAN	*Uşak University, Türkiye*	A RESEARCH ON INTERCULTURAL SENSITIVITY IN TURKEY: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW
Lect. Şule ÇINAR YAĞCI	*Zonguldak Bülent Ecevit University, Türkiye*	DEVELOPING FRENCH LISTENING SKILLS WITH THE GENERATIVE AI TOOL GOOGLE GEMINI STORYBOOK
Gülser ERSOY	*Sivas Cumhuriyet University, Türkiye*	ON A QUINTILINGUAL DICTIONARY
Prof. Dr. Faruk MANAV Gizem AYDOĞAN	*Gazi University, Türkiye*	AESTHETIC TYPES IN MIGUEL DE UNAMUNO'S MIST
Recep ARSLAN	*Karabuk University, Türkiye*	1933 ÇİVRİL EARTQUAKE
Recep ARSLAN	*Karabuk University, Türkiye*	1946 ILGIN EARTQUAKE AND ITS EFFECTS
Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP	*Kayseri University, Türkiye*	AN ASSESSMENT OF THE REPORT PREPARED BY AHMET HILMI KALAÇ, CHP INSPECTOR FOR THE GIRESUN REGION, CONCERNING THE ORDU PARTY ORGANIZATION (1941)
Assoc. Prof. Dr. Mustafa SALEP	*Kayseri University, Türkiye*	AN EVALUATION OF AHMET HILMI KALAÇ'S WRITINGS ENTITLED DEMOCRACY FROM THE PERSPECTIVE OF POLITICAL HISTORY (1948)

EL RUHA
14th INTERNATIONAL CONGRESS SCIENTIFIC RESEARCH
-CONTENTS-

STUDY ON THE CONCEPT OF METAVERSE; POSITIVE AND NEGATIVE EXAMPLES DENIZ ILGI	**425**
CANSU NUR ŞIMŞEK	**433**
STRUCTURE AS A NEW FORM OF BASIC ART AND DESIGN EDUCATION ZEYNEP ABACI	**435**
COMPARATIVE TURKISH INHERITANCE LAW ON SHARES ALPASLAN ALKIŞ	**437**
THE PLACE OF TURKISH INHERITANCE LAW WITHIN INHERITANCE SYSTEMS ALPASLAN ALKIŞ	**444**
EXAMINING THE QUR'AN'S IMPRESSION (MUHEYMIN) OF THE BIBLE THROUGH THE EXAMPLE OF STORIES FATIH TOK	**451**
THE IMPACT OF REPETITIVE STRUCTURES IN THE QUR'AN ON MEMORY FORMATION: A COGNITIVE APPROACH MANSUR YAYLA	**465**
YOLOV11-BASED TEXTURE-AWARE TWO-ARM FEATURE FUSION TEXTURE DEFECT DETECTION MEHMET EMIN TENEKECI MAŞUK ÇETIN	**467**
FUNCTIONS OF THE IMPERATIVE MOOD: THE CASE OF 'DEDE KORKUT BAMSI BEYREK STORY' FATMA KILIÇ	**470**
A RESEARCH ON INTERCULTURAL SENSITIVITY IN TURKEY: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW HAKAN ARSLAN	**480**
DEVELOPING FRENCH LISTENING SKILLS WITH THE GENERATIVE AI TOOL GOOGLE GEMINI STORYBOOK ŞULE ÇINAR YAĞCI	**494**
ON A QUINTILINGUAL DICTIONARY GÜLSER ERSOY	**504**
AESTHETIC TYPES IN MIGUEL DE UNAMUNO'S MIST FARUK MANAV GIZEM AYDOĞAN	**511**
1933 ÇIVRIL EARTQUAKE RECEP ARSLAN	**513**
1946 ILGIN EARTQUAKE AND ITS EFFECTS RECEP ARSLAN	**519**
AN ASSESSMENT OF THE REPORT PREPARED BY AHMET HILMI KALAÇ, CHP INSPECTOR FOR THE GIRESUN REGION, CONCERNING THE ORDU PARTY ORGANIZATION (1941) MUSTAFA SALEP	**523**

EL RUHA
14th INTERNATIONAL CONGRESS SCIENTIFIC RESEARCH
-CONTENTS-

AN EVALUATION OF AHMET HILMI KALAÇ'S WRITINGS ENTITLED DEMOCRACY FROM THE PERSPECTIVE OF POLITICAL HISTORY (1948) MUSTAFA SALEP	**533**
THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON THE STRENGTHENING OF INTERNAL CONTROL SYSTEMS. AN APPLIED STUDY ON THE JUMHOURIA BANK, NALUT CITY, LIBYA RAMADHAN ABD ALLATEEF ALASWAD	**547**
TAX REFORM ON TAX COLLECTION IN E-COMMERCE TRANSACTIONS IN THE DIGITAL AGE: A COMPARATIVE STUDY BETWEEN INDONESIA AND VIETNAM RYAN IBKO ALBANA	**555**
CHALLENGES IN IMPLEMENTING THE CORE TAX ADMINISTRATION SYSTEM (CTAS) IN INDONESIA'S DIGITAL TAX TRANSFORMATION GESYA AVISKA SATRIANI ASTRI IVO RAISYA RAMADHANIA	**564**
DIGITAL TRANSFORMATION AND TAX ADMINISTRATION EFFICIENCY: INSIGHTS FROM THE MOROCCAN CONTEXT NADA ELMAGUI KHADIJA BENAZZI ELHOUSSAIN ATTAK	**570**
THE ROLE OF SOCIAL CAPITAL AND ETHNIC COHESION IN THE ECONOMIC EMPOWERMENT OF HAZARA WOMEN: A STUDY OF MUTUAL-AID NETWORKS IN MIGRANT COMMUNITIES NORIYA KHAWARI SAMIRA NASIRZADEH	**573**
THE IMPACT OF A COUNTRY'S LEVEL OF ECONOMIC DEVELOPMENT ON THE TRANSITION TO CLIMATE NEUTRALITY MIHAELA VLĂDESCU MIHAELA OPREA	**574**
IMPACT OF AUDIT FIRM SIZE AND COMPANY PROFITABILITY ON AUDIT REPORT LAG OF THE LISTED NIGERIAN INSURANCE COMPANIES HARUNA SHEHU	**575**
FINTECH IN THE PERSPECTIVE OF SMART CITY STUDIES: ROLE, CHALLENGES, AND DIRECTION OF URBAN DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT SRI HARDIYANTI	**576**
DIGITAL BANKING IN AFRICA: DEVELOPMENTS, CHALLENGES, AND PROSPECTS FOR FINANCIAL INCLUSION JOEL OMINI	**577**
AUTHENTICITY AND TRANSPARENCY AS DRIVERS FOR ENHANCING LOCAL PRODUCTS IN EXPERIENTIAL TOURISM	**578**

AN EVALUATION OF AHMET HILMI KALAÇ'S WRITINGS ENTITLED DEMOCRACY FROM THE PERSPECTIVE OF POLITICAL HISTORY (1948)

Mustafa SALEP
Assoc. Prof. Dr., Kayseri University,
Faculty of Social and Human Sciences in Develi,
Department of History, Kayseri/Türkiye
ORCİD: https://orcid.org/0000-0001-6560-7629

Abstract

Ahmet Hilmi Kalaç was born in 1887 in Kayseri. He completed his primary and secondary education in Kayseri and his high school education in Istanbul. After graduating from Dârülmuallimîn and the Mülkiye School, Kalaç returned to Kayseri in 1910. He was appointed as a teacher at Kayseri Idadi and soon thereafter became Kayseri Maiyet Officer. He held various administrative positions, including deputy district governor and district governor. He served as a delegate from Kayseri at the Sivas Congress and as a deputy representing Kayseri in the last Ottoman Chamber of Deputies. Between 1920 and 1946, he was continuously elected as a deputy from Kayseri and participated in legislative activities. This paper aims to evaluate Ahmet Hilmi Kalaç's writings entitled *Democracy*, published in three separate issues of the *Kayseri Halkevi Erciyes Journal* in 1948. An analysis of Kalaç's writings on democracy within their historical context is expected to contribute to the study of Turkish democratic history, given his long-term involvement in public administration and political institutions. The political developments following the Second World War opened the way for multi-party life in Turkey. During this period, topics such as democracy, freedom, and political parties frequently appeared in the press. The year 1948, when Kalaç's writings on democracy were published, coincides with the third year of multi-party life in Turkey. By evaluating these writings in the framework of contemporary political developments and historical data, their place within the history of democracy will be analyzed. This will also help examine the influence of political history articles published in the press on the culture of democracy. Furthermore, the study will assess the contribution of writings on Turkish political history published in a periodical based in Kayseri to the local political and social knowledge. While it is noteworthy that Kalaç wrote about democracy during a period when relations between the ruling and opposition parties were sometimes tense, the analysis of the content of these articles aims to provide contributions to the relevant scholarly studies.

Key Words: Democracy, Ahmet Hilmi Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Journal, Multi-Party Period, 1948.

AHMET HİLMİ KALAÇ'IN DEMOKRASİ BAŞLIKLI YAZILARININ SİYASİ TARİH AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ (1948)

Özet

Ahmet Hilmi Kalaç, 1887 yılında Kayseri'de dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Kayseri'de, lise öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. Dârülmuallimîn ve Mülkiyeden mezun olan Kalaç, 1910 yılında Kayseri'ye dönmüştür. Kayseri İdadisine öğretmen olarak atanmış ve hemen sonrasında Kayseri Maiyet Memuru olmuştur. Kaymakam vekilliği ve kaymakamlık gibi çeşitli idari görevlerde bulunmuştur. Sivas Kongresinde Kayseri delegesi, Son Osmanlı Mebusan Meclisinde ise Kayseri Mebusu olarak görev yapmıştır. 1920-1946 yılları arasında da kesintisiz bir şekilde Kayseri'den milletvekili seçilmiş ve yasama faaliyetlerine katılmıştır. Bildiride Ahmet Hilmi Kalaç'ın Kayseri

Halkevi Erciyes Dergisinde 1948 yılında üç farklı sayıda yayımlanmış olan "Demokrasi" başlıklı yazılarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Uzun yıllar boyunca kamu yönetimi ve siyaset kurumu içinde çeşitli görevler üstlenmiş olan Kalaç'ın demokrasi ile ilgili yazılarının tarihsel bağlamda analizi, Türk demokrasi tarihi açısından yararlı olacaktır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler, Türkiye'de çok partili hayatın kapılarını aralamıştır. Bu dönemde demokrasi, hürriyet ve siyasi partiler gibi konular basında sıklıkla yer almıştır. Ahmet Hilmi Kalaç'ın demokrasi ile ilgili yazılarının yayımlanmış olduğu 1948 yılı, çok partili hayatın üçüncü yılına rastlamaktadır. Bu yazıların dönemin siyasi gelişmeleri ve tarihi veriler çerçevesinde değerlendirilmesi sağlanarak, demokrasi tarihi içerisindeki yeri analiz edilecektir. Böylece, basında kaleme alınan siyasi tarih alanındaki makalelerin demokrasi kültürüne etkisi tetkik edilmiş olacaktır. Diğer taraftan Kayseri'de yayımlanan süreli bir yayında Türk siyasi tarihi üzerine kaleme alınmış olan yazıların, yerel siyasi ve sosyal birikime katkısı değerlendirilecektir. İktidar-muhalefet ilişkilerinin zaman zaman gerginleştiği bir dönemde Ahmet Hilmi Kalaç'ın demokrasi üzerine yazılar kaleme almış olması dikkat çekici olmakla birlikte, makalelerin içeriklerinin değerlendirilmesi neticesinde konu ile ilgili çalışmalara katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Ahmet Hilmi Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi, Çok Partili Dönem, 1948.

Giriş

Kayseri, coğrafi açıdan Anadolu'nun ortasında yer alan tarihî bir şehirdir. Doğu ve batı, kuzey ve güney ulaşımının kavşak noktasında olması, şehrin tarih içinde farklı medeniyetlerin yerleşim alanı olmasını sağlamıştır. Ticari faaliyetlerin kültürel bir birikime dönüşmüş olduğu bir yer olarak Kayseri, yetiştirmiş olduğu nitelikli insan kaynağı ile de tarih boyunca önemini korumuştur. Bildirinin konusunu oluşturan Ahmet Hilmi (Kalaç) Bey'in 1948 yılında yayımlanmış olan "demokrasi" başlıklı yazılarının siyasi tarih açısından değerlendirilmesine geçmeden önce, Ahmet Hilmi Bey'in hayatı ve yaşamış olduğu bölge ile dönem hakkında bazı bilgilerin paylaşılması yararlı görülmüştür. Bu kapsamda Kayseri, Ahmet Hilmi Bey'in hayatının her aşamasında yer almış önemli bir şehir olarak ortaya çıkmaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kayseri'nin idari statüsünü kısaca belirtmek gerekmektedir. Kayseri, 1467 tarihine kadar Karamanoğulları idaresinde iken, bu tarihten itibaren Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmiştir (Ahmed Nazif Efendi, 1987: 115). Bu tarihten Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar geçen süreçte kesintisiz bir Osmanlı şehri olmuştur. 1867 yılında Ankara vilayetine bağlı bir sancak olan Kayseri, 1914'te bağımsız sancak ve 1924 yılında ise vilayet hâline gelmiştir (Erkiletlioğlu, 2022: 631).

Ahmet Hilmi Bey'in yazarlık, devlet idaresi ve meclislerde temsilcilik görevleri ile bildiriye konu olan "demokrasi" başlıklı yazılarının yayımlanmış olduğu Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi hakkında da kısa bir bilginin giriş mahiyetinde paylaşılması gerekmektedir. Türk milliyetçiliğinin çatı örgütlenmesini oluşturan ve 25 Mart 1912'de İstanbul'da kurulmuş olan Türk Ocağının sayısı Milli Mücadele sonrasında ülke çapında hızla yayılmıştır (Salep, 2021: 1607). 1931 yılına gelindiğinde Türk Ocaklarının kapatılması ve malvarlıklarının Cumhuriyet Halk Fırkasına (CHF) devredilmesi kararı üzerine, CHF'nin Üçüncü Büyük Kongresinde yeni bir teşkilatın açılması ve bu kapsamda 19 Şubat 1932'de 14 ilde halkevinin açılması kararlaştırılmıştır (Şanal, 2007:13, 16). Kayseri Halkevi ise 24 Haziran 1932'de Kayseri'deki Türk Ocağı binasında açılmıştır. Halkevleri, faaliyetlerini oluşturmuş olduğu şubeleri aracılığıyla yürütmüştür. Bu kapsamda Kütüphane ve Yayınlar Şubesi, halkevlerinin yayın faaliyetlerini gerçekleştirmiştir (Şanal, 2007: 24, 22). Kayseri Halkevi tarafından

çıkarılmış olan Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi de 1938-1950 yılları arasında toplam 85 sayı yayımlanmıştır (*Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*: 1950).

1. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Hayatı

Kayseri'de doğmuş olan Ahmet Hilmi Kalaç'ın doğum tarihi, konuyla ilgili yapılmış olan çalışmaların bir kısmında 1887 (Erkiletlioğlu, 2022: 655; Yücetürk, 2015: 188; TBMM, 2010: 42, 106, 157), bir kısmında ise 1888 olarak gösterilmiştir (Kilci, 2005: 19; Aktan-Tok, 2009: 6; TBMM, 2022: 651). Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinin Ocak 1949 tarihli sayısında kendi özgeçmişini paylaşmış olup, 14 Şubat 1303 tarihinde doğduğunu belirtmiştir. Bu beyan esas alınırsa Kalaç'ın 26 Şubat 1888'de doğduğu söylenebilir (Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19). İlkokulu ve ortaokulu (1904) Kayseri'de tamamlayan Kalaç, akrabası Nazım Bey'in teşviki ile lise öğrenimini İstanbul'da yapmaya karar vermiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*: 1960: 5). İki yıllık eğitim neticesinde Mercan İdadisini tamamlayan Kalaç, Darülmuallimin-i Âliyi ve bir yıl sonra da Mekteb-i Mülkiyeyi kazanmıştır. 1908'de Darülmualliminden ve 1910'da ise Mülkiyeden mezun olmuştur (Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19; Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 14, 16-17). Altı yıllık eğitim süresini tamamlayan Kalaç, İstanbul'a ilk gelişinin ağustos ayına, ayrılışının ise temmuz ayı sonuna rastladığını ifade etmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 51).

Ahmet Hilmi Kalaç'ın Kayseri'ye dönüş tarihi olan Temmuz 1910'da Kayseri, Ankara'ya bağlı bir sancak statüsünde olup, mutasarrıf olarak Ahmet Muammer Bey görev yapmaktadır (Erkiletlioğlu, 2022: 724; Kalaç, "Kayseri'de Matbaanın Kuruluşu ve İlk Gazete", Aralık-Ocak 1947/1948: 5). Ahmet Muammer Bey, 31 Ekim 1909-21 Haziran 1911 tarihleri ve 3 Temmuz 1922-16 Temmuz 1923 tarihleri arasında olmak üzere iki farklı zamanda Kayseri'de mutasarrıflık yapmıştır (Altuncuoğlu, 2007: 24). Kalaç, yükseköğrenim sonrasında ilk başladığı görevin gazetecilik olduğunu belirtmiştir. Kayseri'ye döndükten sonra birkaç gün özel işleri ile meşgul olduğunu, bu esnada Mutasarrıf Muammer Bey'le görüştüğünü, bu görüşmede çıkarılacak bir gazeteden bahsedildiğini ve kendisinden de gazetede yazılar yazmasının istendiğini belirtmiştir. Aynı görüşmede Ahmet Hilmi Kalaç'ın Kayseri maiyet memurluğuna atanması için Dahiliye Nezaretine teklif yazısı gönderildiği anlaşılmaktadır (Kalaç, *Kendi Kitabım*,1960: 51). Kalaç, genç ve hürriyetperver bir mutasarrıf şeklinde tanımladığı Muammer Bey'in Kayseri'ye bir matbaa kurmayı hedeflediğini ve çalışmaları nedeniyle Muammer Bey'in Kayseri halkı tarafından sevildiğini nakletmektedir (Kalaç, "Kayseri'de Matbaanın Kuruluşu ve İlk Gazete", Aralık-Ocak 1947/1948: 6).

Mutasarrıf Muammer Bey'in talebi üzerine Kalaç, gazeteye ilk yazısını hazırlamış ve teslim etmiştir. Yayımlanmak istenen ilk sayıda bir kısım eksiklikler gören Mutasarrıf Muammer Bey, daha intizamlı bir gazete çıkarılması amacıyla; Ahmet Hilmi, Ramiz ve Recep Bey'i görevlendirmiştir. Bunun üzerine Kalaç, başmakalenin yazılmasını ve matbaanın idare işlerini üzerine almıştır. Nihayet Kayseri'nin ilk gazetesi olan Erciyes, 29 Ağustos 1910 Pazar günü yayımlanmıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 52-53). Gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü ve imtiyaz sahibi Yunus Bekir olmuştur. Kalaç, ilk sayının binden fazla satıldığını belirtmiştir (Aktan-Tok, 2009: 1; Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 53). 29 Ağustos 1910-18 Aralık 1911 tarihleri arasında 69 sayının, 23 Haziran 1913 tarihine kadar ise toplamda 148 sayının kesintisiz bir şekilde yayımlandığı anlaşılmaktadır (Aktan-Tok, 2009: 2, 4). Erciyes gazetesi, 70. sayıdan itibaren haftalık dergi olarak çıkmış olsa da sonrasında tekrardan belirli bir süre gazete olarak çıkmaya devam etmiştir (Kilci, 2012: 66; Ecer, 2009: 12).

Ahmet Hilmi Bey, ilk işi olarak belirtmiş olduğu gazetecilikten sonra, 15 Eylül 1910'da eğitime bağlamış olan Kayseri Mekteb-i İdadisinde 28 Eylül 1910'da tarih ve coğrafya öğretmeni olarak göreve başladığını, birkaç gün sonra da Kayseri maiyet memurluğuna tayin emrinin geldiğini belirtmiştir. Bu tarihten itibaren Kayseri'den ayrılıncaya kadar Kalaç'ın; gazetecilik, öğretmenlik ve maiyet memurluğu görevlerini birlikte yürüttüğü anlaşılmaktadır. Kalaç, Mutasarrıf Muammer Bey'le birlikte Kayseri'nin imar işleri ile meşgul olduklarını belirtmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 54-55). Kalaç, bu dönemde Kayseri İttihat ve Terakki Kulübünün müdavimleri arasında yer almıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 61).

Mutasarrıf Muammer Bey'in 13 Haziran 1911'de Adana'ya vali olarak terfien atanması (Erkiletlioğlu, 2022: 725), Kayseri halkına iki farklı duygu yaşatmıştır. Kalaç, Muammer Bey'in üst bir göreve atanmasının sevinci ile Kayseri'den ayrılacak olmasının vermiş olduğu üzüntünün birlikte hissedildiğini belirtmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 67). Bu tarihten itibaren Ahmet Hilmi Kalaç'ın idari görevleri, Muammer Bey'in görevleri ile birlikte ilerlemiştir. Muammer Bey'in isteği üzerine Ahmet Hilmi Kalaç da 1911 yılı Temmuz ayında Adana'ya maiyet memuru olarak naklen atanmıştır. Kalaç, Adana'da iken 15 Ağustos 1911'de İslahiye kazası Sakçagöz'de bulunan Eti kazı bölgesine hükûmet komiseri olarak görevlendirilmiş, Ocak-Şubat 1912 tarihlerinde ise Bahçe kazası kaymakam vekilliği görevini yürütmüş ve tahkikat görevi icra etmiştir (Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19; Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 72, 74, 79). Muammer Bey'in Adana'dan Konya'ya atanması üzerine Kalaç da Konya'ya görevlendirilmiştir. Bu görevi esnasında Bor ve Bozkır Kaymakamlığına vekâleten bakmış, Muammer Bey'in Konya Valiliğinden ayrılması üzerine tekrar Adana'ya dönmüştür (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 74-75).

Vali Muammer Bey'in Konya'dan sonra Sivas'a atanması ve talebi üzerine Ahmet Hilmi Kalaç'ın da Adana'dan Sivas'a naklen tayin olduğu anlaşılmaktadır. Nihayet Kalaç, Adana'dan 1 Nisan 1913'te ayrılmış ve Nisan ayı ortalarında Sivas'a ulaşmıştır. Sivas'ta iken Kangal Kaymakamlığına vekâleten görevlendirilmiş, Suşehri'ne ise 2 Aralık 1913'te asaleten atanmıştır (Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19; Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 79, 82, 83). Şarkikarahisar (Şebinkarahisar) Mutasarrıflığına da vekâleten görevlendirilen Kalaç (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 88, 90), Sivas'ta iken Vali Muammer Bey'in isteği üzerine beş kişilik bir heyetle 12 Ağustos 1915'te Almanya, Avusturya ve Macaristan'a gitmiş olup, seyahat iki ay sürmüştür (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 119-120, 125). Kalaç, 29 Aralık 1916'da Sivas Vilayeti Mektupçuluğu görevine atanmıştır. Kalaç, Sivas'taki görevleri esnasında tahkikat işleri ve Ermeni olayları ile de meşgul olmuştur (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 109-110, 82).

Sivas Valisi Muammer Bey'in Şubat 1917'de yeniden Konya Valiliğine atanması üzerine Ahmet Hilmi Bey, bu sefer 1917 yılı Mayıs ayında Şarkikaraağaç Kaymakamlığına atanmış, 5 Haziran 1917'de ise Karaman Kaymakamlığı görevine başlamıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 126-129). Buradaki görevi sırasında Konya'da Polis Müdürü olarak görev yapan Ahmet Rasim'in oğlu Mazlum Rasim ile birlikte Karaman'ın su borusu ihtiyacını temin etmek amacıyla Almanya, Avusturya ve Macaristan'a seyahate çıkmışlardır. İstanbul'da Ahmet Rasim'le görüştüklerini belirten Kalaç, Ahmet Rasim'in önerisi ile Macaristan'da Doktor Konüş'le görüştüklerini ve destek aldıklarını belirtmektedir (Kalaç, "Heybeliada'da Ahmet Rasim'in Mezarı Başında", Ağustos 1948: 5-6). Bu seyahat Ağustos-Eylül 1918 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 130, 136). Mondros Mütarekesi'nden sonra, 30 Ocak 1919 tarihinde Karaman Kaymakamlığından azledildiğine dair bir telgraf almış olan Kalaç, Konya'ya çağrılmış ve Ermeni olayları nedeniyle sorgulanmıştır. Kalaç, İstanbul'a gitme isteğini (Divan-ı Harp) dile getirerek izin almış, ancak Mart 1919'da Kayseri'ye geçmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 138-143).

Kalaç, Kayseri'ye döndükten sonra Erciyes gazetesini özel bir girişimle Vilayet Matbaasında çıkarmaya başlamıştır. Erciyes gazetesi, 1919 yılı Temmuz ayına kadar devam etmiştir. Gazete, ülkenin işgaline karşı bir yayın politikası belirlemiştir (Önder, 2012: 81; Ecer, 2009: 12-13; Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19; Aktan-Tok, 2009: 4). Milli Mücadele'nin örgütlenme döneminde Nuh Naci, Ahmet Hilmi ve İmamzade Ömer Bey, Kayseri'yi temsilen Sivas Kongresi'ne gitmek üzere seçilmişlerdir. Buğday ve deri tüccarı hüviyeti ile Sivas'a hareket ettikleri anlaşılmaktadır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 151). Sivas Kongresi'nden sonra Kayseri'de Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Şubesi kurulmuştur. Ahmet Hilmi Bey, Cemiyet idare heyeti içerisinde yer almıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 155). Son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerinde Kayseri'den ilk olarak Belediye Başkanı Rifat Çalıkağa ve Mevlevi Şeyhi Ahmet Remzi Efendi seçilmişlerdir. Ancak Remzi Efendi'nin istifa etmesi üzerine yerine Ahmet Hilmi Bey seçilmiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 159-160). İstanbul'un işgali ve Meclis'in kapatılmasından sonra deniz yoluyla Mudanya'ya geçtiklerini, bindikleri geminin Kızkulesi açıklarında düşman torpidosu tarafından durdurulduğunu, geminin kontrol edildiğini, kendilerinin gemide gizlendiklerini, kontrol sonrası gemiye izin verildiğini belirten Kalaç, Mudanya'ya ayak bastıklarında esaretten hürriyete kavuşanların sevinciyle toprağı öptüklerini belirtmektedir (Kalaç, "30 Ağustos Zafer Bayramı", Eylül 1948: 2). Nihayet Mudanya, Bursa, Kayseri ve Ankara'ya geçen Kalaç, Birinci Büyük Millet Meclisine katılmıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 171-173). Kalaç, TBMM'nin birinci döneminden yedinci dönem sonuna kadar milletvekilliğini aralıksız devam ettirmiştir (Kalaç, "Ahmet Hilmi Kalaç", Ocak 1949: 19). 1946 sonrasında Ankara'da yaşayan Ahmet Hilmi Kalaç, 19 Haziran 1966'da vefat etmiştir (Kilci, 2012: 62).

2. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Şubat-Mart 1948'de Yayımlanmış "Demokrasi" Başlıklı Yazısı

Ahmet Hilmi Kalaç'ın yazısına geçmeden önce çok partili siyasal hayata geçiş dönemine dair bir girişin yapılması yararlı olacaktır. Türk siyasi hayatı adına İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Demokrasi ile yönetilen Batılı devletlerin savaştaki üstünlüğü, çeşitli bölgelerde bir kısım siyasi sonuçlar doğurmuştur. Bu kapsamda, dış dünyada meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin iç siyasi ve sosyal durumu ile bütünleşmiş ve bu durum yeni bir siyasi süreci başlatmıştır. Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman, savaştan demokratik yönetimlerin zaferle çıkacağını söylemesi ve gazetede "Demokrat Türkiye" başlığını atması, Vatan'ın 26 Ağustos 1944-23 Mart 1945 tarihleri arasında kapatılmasına neden olmuştur (Salep, "Çok Partili Hayata…", 2020: 1110). Buna mukabil, CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1944 tarihli konuşmasında demokrasiye dair gelişmelerden, murakabeden ve muhalif bir partiden bahsetmiştir. 1 Kasım 1945 tarihli Meclis açılış konuşmasında ise Türk milletinin karakterine göre demokrasinin kendine has özelliklerini bulmaya mecbur olduğunu vurgulamıştır (Salep, *Türkiye'de Demokrasinin…,* 2020: 10). CHP içerisinde yaşanan bir kısım anlaşmazlıklar muhalif hareketi doğurmuş ve bu durum kısa sürede büyüyerek yeni bir partinin kurulması ile neticelenmiştir. 1945'ten itibaren zaman zaman kesintiye uğramış olsa da daha önceki denemelerden farklı olarak uzun soluklu çok partili bir dönem başlatılmıştır. 1945 sonrasında basında sıklıkla demokrasiye, demokratik yönetime ve muhalif partiye dair değerlendirmeler yer almıştır.

Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasi başlıklı ilk yazısına Tanzimat'la giriş yapmaktadır. Türkiye'de ilk demokrasi hareketinin Mustafa Reşit Paşa tarafından kaleme alınmış olan ve 1839'da okunmuş olan Gülhane Hatt-ı Hümayun'u ile başladığını belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 5). Türk tarihinde demokrasi sürecinin ne zaman başladığına dair fikir birliğinin bulunmadığı söylenebilir. Bu bağlamda Kemal Karpat, Türkiye'de demokrasiye giden ilk yolu âyanın açtığını belirtmektedir (Karpat, 2010: 33). Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını Batı'da Viyana'ya, Afrika'da Büyük Sahra Çölü'ne, Asya'da Umman Denizi'ne ve Kafkasya ötesine kadar genişlettikten

sonra gerileme emareleri göstermeye başladığını belirten Kalaç, başarısızlıkların ilk belirtilerinin Avrupa'da görüldüğüne işaret etmektedir. Savaşlarda zaman zaman yenilgilerin olduğunu belirten Kalaç, içeride ve millî sanatlarda gerileme ve soysuzlaşma alametlerinin görülmeye başladığını ifade etmiştir. Silah ve teçhizat açısından üstünlüğünü kaybettiğini, idari ve adli kurumların tebaa arasında adaleti ve eşitliği teminden uzaklaştığını belirtmiştir. Devlet yöneticilerinin vatandaşlarla ilişkilerine eleştiri yöneltmekte, her şeyin hükümdarın otoritesi altında olduğunu, tebaa üzerinde her türlü tasarrufun devletin tabii hakkı olarak sayıldığını belirmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki gerilemeye karşı, Avrupa'da Rönesans ile yeni gelişmelerin meydana geldiğini, matbaanın çoktan icat edildiğini, zihinlerde değişiklikler ve idarede yenilikler gerçekleştiğini söylemiştir. Diğer taraftan müspet bilimlerle birlikte askerlik usullerinde değişikliklerin gerçekleştiğini, icatlar neticesinde kuvvetli silahlar elde edildiğini ifade etmiştir (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 5).

Avrupa'nın yükselişini Osmanlı Devleti yöneticilerinin hissetmeye başladığını belirten Kalaç, Hristiyan tebaanın yabancı devletlerin teşviki ile devlete çeşitli zorluklar çıkardığını vurgulamıştır. Mustafa Reşit Paşa'nın da aralarında bulunduğu devlet yöneticilerinin ıslahat yapma konusunda kararlı olduklarını belirten Kalaç, 1839'da bir törenle Gülhane Hattı'nı yayımlayarak ilan ettiklerini ifade etmiştir. Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile ilgili değerlendirmeler yapan Kalaç, Padişahın tebaasına bahşetmiş olduğu bir belge olarak nitelendirmiştir. Müslüman ve Hristiyan tebaanın kanun önünde eşitliği konusuna vurgu yapıldığını, vatandaşların can, mal, ırz ve namusunun dokunulmazlığına işaret edildiğini, yargılama yapılmadan hiç kimsenin ölüm cezasına çarptırılmayacağını ve malının elinden alınamayacağını, rüşvetin kaldırılmasını, memurların maaşlı olmalarını ve düzenli bir usulle tayin edilmelerini öngördüğünü vurgulamıştır. Diğer taraftan belirtilen şartların yerine getirilmesi konusunda kanuni düzenlemelerin yapılmasının teyit edildiğini belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 5). Kalaç, Tanzimat'ın ilan edildiği tarihten Birinci Meşrutiyet'in ilan edildiği 1876 tarihine kadar geçen sürenin "Tanzimat Devri" olarak anıldığını vurgulamıştır. Bu devirde vilayet idarelerinde ve belediyelerde teşkilatlar oluşturulduğunu, halkın idareye katılımını sağlayan idare meclislerinin belirtilen teşkilatların hemen yanında yer aldığını belirtmiştir. Kalaç, bu meclislerle ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: "Kısmen seçimle olan bu meclislerde halk mümessillerinin bulunması demokrasiye doğru atılan ilk adımdır." (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 6). Tanzimat Döneminde valilerin yetkileri, oluşturulmuş olan eyalet meclisleri ile sınırlandırılmıştır. Vali, meclisle istişare etmeden karar alamamıştır. Meclis; mal müdürü, Rum ve Ermeni piskoposları, haham veya temsilcisi, Hristiyan halktan oluşan belediyelerin seçmiş oldukları kocabaşı ve belirli bir orana göre halkın seçmiş olduğu üyelerden oluşmuştur (Karal, 2011: 130).

Tanzimat Devrinde Avrupa ile temasın arttığını, müspet ilimler öğreten okulların açıldığını, İstanbul'da gazetelerin çıkarılmaya başlandığını, yeni yazarların hürriyet ve demokrasi fikirlerini yaymaya ve vatandaşların haklarını savunmaya çalıştıklarını belirten Kalaç; Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa'yı dönemin hür fikirli ve aydın yazarları arasında saymaktadır. Bu yazarların milleti aydınlatmak için her türlü fedakârlığa katlandıklarını belirtmiştir. Kalaç, Tanzimat'ın millet iradesine dayanan bir idare kuramadığını, ancak Meşrutiyet'in ilanına kadar bir intikal devresi oluşturduğunu vurgulamıştır. Devlet idaresinin Padişahın hükmü altında devam ettiğini, hükûmetin idaresinin ve harcamalarının denetimden uzak olduğunu, düzenli bir bütçenin olmadığını, Avrupa'dan alınan borçların faydasız yerlere harcandığını, saraylar inşa edildiğini, saray görevlilerinin israf ve eğlencesine gittiğini savunmuştur. Askerî gücün ve nüfuzun layık olduğu düzeye gelemediğini, Makedonya'da yer yer ayaklanmaların çıktığını, bunların engellenmesi amacıyla Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesine ve Mebuslar Meclisi'nin açılmasına karar verildiğini belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 6).

Birinci Meşrutiyet'i demokrasiye yönelik atılan ikinci adım olarak nitelendiren Kalaç, seçimle gelen temsilcilerin ilk toplandığı günlerde millet ve memleket işlerinin ıslahını düşündüklerini belirtmiştir. Rusya ile yapılan savaşın kaybedilmesi sürecinde, azınlıklara mensup mebusların devlet menfaatından daha çok millî amaçları doğrultusunda ve şahsi hesapları çerçevesinde hareket ettiklerini belirtmiştir. Meclis'in nüfuzunu ve itibarını kaybederek, önemli bir iş göremeden dağıtıldığını, Kanun-i Esasi'nin sadece salnamenin başında sembolik olarak kaldığını ifade etmiştir. Sultan Hamid'in idaresini "vesveseli" olarak nitelendiren Kalaç, saltanatın otuz üç yıl devam ettiğini vurgulamıştır. Bu dönemde demokrasiye yer verilmediğini belirtmiştir. Buna mukabil, yeni yeni okulların açıldığını, muasır medeniyet ve demokrasiye doğru bir temayülün başladığını ifade etmiştir. Fikirlerde meydana gelen gelişimin idare tarzına yönelik tepkilere yol açtığını belirten Kalaç, Avrupa devletlerinin Osmanlı topraklarını taksim projeleri üzerine görüşmeler yaptıklarını vurgulamıştır. Durumun nezaketi ve vahameti nedeniyle ordunun ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Selanik'te harekete geçtiğini belirten Kalaç, bunun üzerine Sultan Hamid'in Kanun-i Esasi'yi tatbik etmeye mecbur bırakıldığını, 23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği zaman, şartların ilkine göre daha müsait olduğunu, umumi efkârın hazırlanmış olduğunu belirtmiştir. Kalaç ilk demokrasi yazısını şu şekilde tamamlamıştır: "*Bizde demokrasi tam ve kâmil şeklini Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin açılmasıyla bulmuştur*." (Kalaç, "Demokrasi", Şubat-Mart 1948: 6).

3. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Nisan-Mayıs 1948'de Yayımlanmış "Demokrasi II" Başlıklı Yazısı

Ahmet Hilmi Kalaç, Tanzimat'ın demokrasiye açılan pencerenin verebileceği belirsiz bir ışıktan daha ileriye gidemediğini, nurlu ve şuurlu bir idare oluşturamadığını belirtmiştir. Kalaç, Birinci Meşrutiyet'in pencereleri biraz daha genişlettiğini, Kanun-i Esasi'nin ışığı altında vatandaş haklarına ve vazifelerine yer vermek istediğini, ancak Mebuslar Meclisinin ömrünün uzun olmadığını belirtmiştir. Kalaç, İkinci Meşrutiyet'in ilk aylarında yalnızca pencerelerin değil kapıların da sonuna kadar hürriyete açıldığını, 23 Temmuz İnkılabının İstanbul ve vilayetlerde sevinçle karşılandığını, hürriyete susayan milletin büyük bir heyecan içinde olduğunu ve gösteriler yaptığını belirtmiştir. Gazetelerin herhangi bir şart olmadan çıktığını, hiçbir sınır tanımadan istediği yayını yapabildiğini belirten Kalaç, Sultan Hamid idaresinden Avrupa'ya kaçarak Fransız İnkılabından beslenen, Hukuk-u Beşer Beyannamesi mefhumundan ilham alan hürriyetperverlerin ülkeye dönerek inkılap kültürünü halka aşılamaya başladığını ifade etmiştir (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 14).

İkinci Meşrutiyet'le birlikte okullarda ders programlarının değiştiğini, inkılap ve ihtilal konularının siyasi cürüm olmaktan çıktığını, programlarda yer almaya başladığını, inkılap ruhuyla bağdaşmayan hocaların kürsüleri terk ettiğini, yerlerine yeni ve hür fikirli hocaların geldiğini belirten Kalaç, merkezde ve taşrada gösterilerin devam ettiğini, eski idare ile birlikte olan memurların görevlerinden alındığını ifade etmiştir. Hürriyet, müsavat ve adalet adına yapılan hareketlerde ve gösterilerde yersiz ve haksız olanların da olduğunu, halk kitlelerinin galeyanı ile oluşan hareketlerde şahsi hislerin ve kinlerin olmamasına imkân olmadığını vurgulamıştır (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 14).

İkinci Meşrutiyet Döneminde üniversitede eğitimine devam eden Ahmet Hilmi Kalaç, bir hatırasını gazetede nakletmiştir. Kalaç, aynı hatıraya 1960 yılında yayımlanmış olan "Kendi Kitabım" adlı hatıratında da yer vermiştir (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 23-28). Bu hatırayı gazetede şu şekilde anlatmıştır: "*Meşrutiyet ilan edildiği zaman henüz Mülkiye (Siyasal Bilgiler Okulu) talebesi bulunuyordum. Bir ay kadar İstanbul'da hürriyet havasını bol bol teneffüs ettikten, hürriyet tezahürlerinin içinde bulunduktan sonra Kayseri'ye sılaya gelecektim. Sivas'ın Zara ilçesinde bulunan bir akrabamı ziyaret etmek, Karadeniz'in ve Anadolu'nun görmediğim yerlerini görmek için seyahat yolunu denizden ve Giresun tarikiyle intihap ettim. Zara'da bir hafta kalacak oradan*

Kayseri'ye geçecektim. Zara'ya geldiğim zaman henüz hürriyet nümayişleri yapılmamış, istibdat hükûmeti iskat edilmişti. Fakat bir kaynaşma olduğu hissolunuyordu. Muvasalatımın üçüncü günü hükûmette tahrirat katibinin odasında oturuyorduk. Kalabalık halk topluluğunun hükûmete doğru geldiklerini gördük. Meydanda bir hayli halk toplandı, gürültüden ne söyledikleri ne istedikleri anlaşılmıyordu. Kaymakam aşağıya indi, ne istediklerini sordu. Her kafadan bir ses çıkıyor, söyledikleri, istedikleri uğultu arasında kaybolup gidiyordu. Nümayiş yapmak için toplandıkları anlaşılıyor, fakat bir türlü baklayı ağızlarından çıkarmağa cesaret edemiyorlardı. Kaymakamın sert ve seri hareketi cesaretlerini kırmıştı. Nihayet içlerinden birisi biraz ileri atıldı; -Biz açlıktan ölecek miyiz (ayniyat zahiresini) niçin Sivas'a gönderiyorsunuz? diyebildi. Kaymakam derhal bunu karşıladı. Ayniyat zahiresinin burada kalması için vilayete yazdım, bugün bu meseleyi idare meclisinde tekrar görüşeceğiz, içinizden bir heyet ayırın, gelsin benimle görüşsün, teşebbüsümüzü ve neticesini anlar, sizlere bildirir dedi. Nümayişçiler başka bir söze ve harekete cesaret edemeden dağıldılar." (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 14-15).

Kalaç, Zara'daki ilk gösterilerden bir gün sonra göstericilerin yeniden Kaymakamlık binasına geldiklerini, içlerinde kasaba ileri gelenlerinden de insanların olduğunu, Kaymakamla görüşmek istediklerini, görüşme esnasında bu sefer mürtekip memurlara göz yumulduğunu, bunların hükûmetten derhal ayrılmaları gerektiğini belirttiklerini, içlerinden bir kısmının sarhoş olmaları nedeniyle anormal durumda olduklarını, Ermeni ve Rum tebaadan da insanların olduğunu ve bunların diğerlerinden daha aşırıya gittiklerini, kargaşa esnasında cübbeli bir kişinin perişan duruma geldiğini, kaza kadısının göstericiler arasında tartaklandığını ve ölümden döndüğünü, Kaymakamın da kendini mal müdürünün odasına zorlukta attığını, göstericilerin Kaymakamın istifasını istediğini, Kaymakamın dilekçe yazarak "hasbelicap" istifa ettiğini, bunun kabul edilmediğini, herhangi bir şart ileri sürülmeden yeni bir dilekçenin yazdırıldığını, bu durumun nümayişteki halkı zafer neşesine sevk ettiğini, Kaymakamın dilekçesinin vilayete çekilmek üzere telgrafhaneye gönderildiğini, tam bu esnada ak sakallı bir ihtiyara halk tarafından kaymakamlık tevcih edildiğini belirten Kalaç, bu ihtiyarın olayları organize ettiğini belirtmektedir. Bu tertip çerçevesinde Ermenilerin de hükûmet meydanına geldiğini vurgulamaktadır (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 15).

Kaymakam meselesi halledildikten sonra sıranın diğer memurlara geldiğini, Kaymakamlık binasına giren halkın sırayla memurları azlettiklerini ve kapı dışına çıkardıklarını belirten Kalaç, Jandarma Kumandanlığının hükûmet dairesine yakın olmasına rağmen olup bitenleri koğuş pencerelerinden izlediklerini, herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmiş, bu kumandanın olay öncesinde gerçekleştirilen gece toplantılarında rolünün olabileceğini vurgulamıştır. Gün akşam olurken, Zara Hükûmet Dairesinin temizlendiğini, memurların kovulması nedeniyle daire kapılarının kapandığını, tek tük kalan memurların arka sokaklardan evlerine gittiklerini belirten Kalaç, muzaffer halk yığınlarının evlerine dağıldığını belirtmiştir. Kalaç, anlattığı olaydan hareketle şunları söylemiştir: "*Hürriyet ve demokrasi uğruna, halkın feveraniyle yapılan bir hareketi olduğu gibi hikaye ettim. Demokrasi, nizam ve kanun çerçevesinden çıkarsa tahakküm ve istibdadın başka türlüsü ve daha tehlikelisi baş gösterebilir, bir kısım faziletsiz ve cahil insanların tagallübüne yol açar*." (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 16). Kalaç, 1908 inkılabının ilk aylarda bazı yerlerde taşkınlıklara ve nizamsızlıklara yol açtığını, daha sonra 31 Mart irticaına kadar devam ettiğini, ondan sonra kurulan hükûmetin otoriteyi tesise muvaffak olduğunu belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi II", Nisan-Mayıs 1948: 16).

4. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Haziran-Temmuz 1948'de Yayımlanmış "Demokrasi III" Başlıklı Yazısı

Demokrasi başlıklı yazılarında Kalaç, meşrutiyet öncesi ve sonrasında yaşanan gelişmeleri detaylandırmaktadır. İkinci Meşrutiyet'in ilan edildiği tarihte İstanbul'da olan Kalaç, 1960 yılında yayımlanmış olan kitabında dönemin atmosferini yansıtması bakımından önemli bir bilgi paylaşmıştır. Darülmuallimin eğitim döneminde okuldaki disiplinden bahsetmekte, çeşitli merasimlerin uygulanmasından bazı öğrencilerin rahatsız olduklarını belirtmektedir. Kalaç, dönemle ilgi şunları söylemektedir: "*Bütün bu disipline ve tazyike rağmen fikir hürriyeti yavaş yavaş inkişaf ediyordu. Zamanın idaresine karşı hoşnutsuzluk havası hissolunuyordu. Men olunan şeye meyil ve merak uyanmaması mümkün değildir. Memnu eserler kulaktan kulağa işitilir, ne yapıp yapılır, tedarik olunarak gizli gizli okunurdu*." (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 16).

Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasiyle ilgili üçüncü yazısına bir milletin hürriyetten mahrumiyeti kadar anarşinin de aynı oranda zararlı olduğunu belirterek başlamıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilk aylarında hükûmet (istibdat hükûmeti olarak nitelendirmekte) aleyhine hareketlerin ve gösterilerin bazı yerlerde olağan dışı hâle ulaştığını, anarşinin oluştuğunu ifade etmiştir. Zara olaylarına değinen Kalaç, hükûmet aleyhine yapılan gösterilerin başka bir mahiyete dönüştüğünü, halkın bir kısmının memurlardan hıncını almak için hareket ettiğini belirtmiş, "*sözün ayağa düşmesinden sonra*" iyiyi ve kötüyü ayırmanın mümkün olmayacağını vurgulamıştır. Eski devrin simgesi olan memurlar arasında hürriyeti seven, görevini yapan, kanundan ayrılmayan memurların dahi Zara'da tecavüze uğradığını ve haysiyetlerinin zedelendiğini belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 2).

Kalaç, Giresun'dan Kayseri'ye geçerken bazı yerlerde gösterilerin yapıldığını haber aldığını ifade etmektedir. Kayseri'de görev yapan mutasarrıfın da gösteri sırasında kalp krizinden hayatını kaybettiğini, aslında kendisinin izzetli ve kanun sever biri olduğunun rivayet edildiğini vurgulamıştır. Kalaç, Mebuslar Meclisi kuruluncaya kadar hükûmet otoritesinin hakkıyla oluşturulamadığını söylemektedir. Muhtelif unsurlardan oluşan mebusların kendi özel ve millî emelleri veya bölgeleri doğrultusunda siyaset yaptıklarını, her türlü tahrik ve teşvikin Mecliste bulunduğunu, çeşitli adlarla çıkan gazetelerin fikir tartışmasından daha çok şahsi mücadeleler içinde olduğunu belirten Kalaç, 31 Mart Vakasının kanlı uyarısının İttihat ve Terakki Hükûmetinin uyanışına ve toplanmasına vesile olduğunu vurgulamıştır (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 2).

İkinci Meşrutiyet'ten sonra Birinci Dünya Savaşı'nın ilanına kadar geçen dört beş senelik sürede çıkarılmış olan kanunlardan ve hükûmet icraatlarından demokrasiye doğru ahenkli bir akış olduğunu belirten Kalaç; Matbuat Kanununun, Umumi ve Hususi Vilayetler İdaresi Kanununun, İlk Tedrisat Kanununun demokratik esaslara göre hazırlandığını, idarenin ruhunda inkılaplar oluşturduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda; vilayetlerde umumi meclislerin, kazalara kadar olan idari birimlerde maarif cemiyetlerinin açıldığını, ilk mekteplerin açılmasına ve çoğaltılmasına çalışıldığını; adliye, idare ve maliyede teftiş ve murakabe usullerinin oluşturularak memurların görevlerinin ve sorumluluklarının belirlenmiş olmasının dairelerde düzeni oluşturduğunu vurgulamıştır (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 2).

Kalaç, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na katılmaması durumunda müspet neticeler alınabileceğinin umulduğunu belirtmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nı "totaliter" bir harp olarak nitelendiren Kalaç, Örfi İdare ile memleketi kurtarmak bahasına hürriyete ve demokrasiye giden yolun kapandığını belirtmiştir. Savaşta zaman zaman başarılar elde edildiğini, Çanakkale'de eşine az rastlanır bir kahramanlık ve cesaret destanı yazıldığını, ancak müttefiklerin harbi kaybetmesi nedeniyle Osmanlı'nın da kaybedenler arasında yer aldığını belirten Kalaç, nihayet Osmanlı

İmparatorluğu'nun parçalandığını söylemiştir. Bu süreçte Anadolu'nun yer yer düşman işgaline uğradığını, Gazi Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basarak mücadelesine başladığını belirtmiştir. Memleketin haksız bir şekilde tecavüze uğradığını düşünen vatan evlatlarının Mustafa Kemal'in yanında yer aldıklarını, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurduklarını belirten Kalaç, mücadelenin zor olduğunu, hem yabancı güçlere hem de İstanbul ve içerideki muhalif kuvvetlere karşı mücadele etmenin ve yenmenin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Davanın hak, millet ve demokrasi davası olduğu için her zorluğun yenildiğini belirten Kalaç, millî kuvvetlerin zoruyla Meclisin öncelikle İstanbul'da açıldığını, bu Meclisin ömrünün üç aydan fazla olmadığını belirtmiştir. Meclisin kapanması konusunda dönemin Sultanının da etkili olduğunu söylemektedir. Burada Mustafa Kemal'in Meclis'in İstanbul'da toplanmaması konusundaki talebinin haklı çıktığına vurgu yapmaktadır (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 3).

23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi açıldığında, hâkimiyetin kayıtsız ve şartsız milletin olduğuna dair düsturun "baş tacı" olduğuna vurgu yapan Kalaç, bütün gücün kaynağını milletin iradesinde gören Birinci Millet Meclisi'nin çıkarmış olduğu kanunlar arasında gösterdiği 20 Ocak 1921 ve 24 Mayıs 1924 Teşkilat-ı Esasi Kanunlarında tamamen demokratik esasların ruh ve manasının bulunduğunu belirtmiştir (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 3). Kalaç, 1924 Anayasası'nın da Birinci Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarıldığına dair bilgiyi muhtemelen sehven vermektedir. Çünkü, İkinci Dönem Büyük Millet Meclisi, 11 Ağustos 1923'te faaliyetlerine başlamıştır (*TBMM Zabıt Ceridesi*, 11.08.1339: 2). Birinci Büyük Millet Meclisi'nin adı konmamış bir cumhuriyet olduğunu ve Mustafa Kemal'in de Meclis Başkanı olarak yetki ve görev itibarıyla Cumhurbaşkanlığı yapan bir kişi olduğunu belirten Kalaç, 29 Kasım 1923'te[1] üç yıl evvel doğan bir çocuğun adının konduğunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin Türkiye Cumhuriyeti olduğunu ve mütekâmil şeklini bulduğunu belirtmiştir. Kalaç yazısını şu şekilde tamamlamaktadır: "*Aziz okuyanlarım, kanunlar ve rejimler birer vasıtadır. İyi ellerde ve iyi niyetle tatbik olunursa milleti maksut olan refah ve saadet gayesine ulaştırır, vatandaşları huzur içinde yaşatır. En mükemmel vasıta ehilsiz ellerde olur, yerinde ve yolunda kullanılmazsa istenmeyen neticeleri verebilir. Milletler tarihi bunun canlı şahididir.*" (Kalaç, "Demokrasi III", Haziran-Temmuz 1948: 3).

5. Ahmet Hilmi Kalaç'ın Diğer Yazılarının Demokrasi Konusu İle İlişkisi

Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasi üzerine yazmış olduğu yazılarını Cumhuriyet'in ilanı ile neticelendirmektedir. Son demokrasi başlıklı yazısını Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinin Haziran-Temmuz 1948 tarihli sayısında yayımlamıştır. Cumhuriyet'in ilanından 1948 yılına kadar geçen süreç hakkında bilgiler paylaşmadığı anlaşılmaktadır. Son demokrasi yazısının yayımlandığı 65-66 numaralı sayıdan sonra kaleme almış olduğu yazıları burada belirtmek, demokrasi tarihi ile ilgili değerlendirmelerde yararlı olacaktır. Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinin Ağustos 1948 tarihli sayısında; "*Heybeliada'da Ahmet Rasim'im Mezarı Başında*" başlıklı yazısını yayımlamıştır. Ahmet Rasim'i okul yıllarından tanıdıklarını belirten Kalaç, yazarın Tercüman-ı Hakikat, İkdam ve Sabah gazetelerinde yazılarıyla karşılaştıklarını, kalemi ile dönemin idaresini eleştirdiğini ve yıprattığını, gençlere ruh ve ümit verdiğini belirtmektedir. On ciltlik Osmanlı Tarihi ile Osmanlı idaresinin iyi ve kötü yönlerini en ince ayrıntısına kadar anlattığını ifade etmektedir. Mazlum Rasim'le birlikte Mazlum'un babası ve Tevhid-i Efkar Sorumlu Müdürü Ahmet Rasim'i İstanbul'da ziyaret ettiklerini belirten Kalaç, bu esnada Ahmet Rasim'in; bir gece İstanbul'a hücum eden düşman tayyarelerinin niçin Türk tayyareleri ile karşılanmadığına dair hükûmeti eleştiren yazısından dolayı Örfi İdare tarafından "hıyanet-i vataniye" ile yargılandığını belirttiğini, buna kızdığını ve Enver Paşa'yı

[1] Burada yazılmış olan tarihin "29 Ekim" yerine sehven yazıldığı tahmin edilmektedir.

eleştirdiğini nakletmektedir (Kalaç, "Heybeliada'da Ahmet Rasim'in Mezarı Başında", Ağustos 1948: 5-6).

Ahmet Hilmi Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinin Eylül 1948 tarihli sayısında (68); "*30 Ağustos Zafer Bayramı*" başlıklı yazısını kaleme yayımlamıştır. 30 Ağustos Zaferi'ni müjdeleyen top seslerini Ankara Dikmen'de işittiğini belirten Kalaç, 26 yıldır hür ve tam manasıyla müstakil vatan havasını teneffüs ederek yaşadıklarını vurgulamaktadır (Kalaç, "30 Ağustos Zafer Bayramı", Eylül 1948: 2). Derginin Ekim 1948 tarihli sayısında (69); "*Bir Öğretmenin Hikayesi*" başlıklı yazısını yayımlamıştır. Kalaç, çocukluk arkadaşı Mehmet Hilmi'nin Anadolu'nun farklı yerlerinde yaptığı idealist öğretmenlikten ve vatan sevgisinden bahsetmekte, en son rahatsızlığı nedeniyle Heybeliada Sanatoryumundaki tedavisinden ve ölümünden bahsetmektedir (Kalaç, "Bir Öğretmenin Hikâyesi", Ekim 1948: 7-8). Kalaç, Derginin Kasım 1948 tarihli sayısında (70); "*Atatürk'ün Ankara'dan Son Ayrılışı"* başlıklı yazısını kaleme almıştır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden önce katılmış olduğu son 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'ndan, bu program sonrasına İstanbul'a gittiğinden ve Ankara'ya bir daha gelemediğinden bahsetmektedir (Kalaç, "Atatürk'ün Ankara'dan Son Ayrılışı", Kasım 1948: 2).

Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinin Aralık 1948 tarihli sayısında (71) Kalaç; "*Kırtasiyecilik"* başlıklı yazısını yayımlamıştır. Bu yazısında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bürokrasideki yazışmalardan, yazışmaların artışından, bürokrasiyi gereksiz şekilde çoğaltan yazışmaların sebeplerinden bahsetmektedir. Kırtasiyeciliğin azaltılması bağlamında tarihten örnekler vererek, çözümler sunmaktadır (Kalaç, "Kırtasiyecilik", Aralık 1948: 7, 23). Derginin Ocak 1949 tarihli Özel sayısında (72); "*Düğün İsrafı"* başlıklı yazısını kaleme almıştır. Bu yazısında İstanbul'da ve Kayseri'de 1948 yılında yapılan iki düğünden örnekler veren Kalaç, düğün israfının iktisadi ve içtimai yapıya zarar verdiğinden bahsetmektedir. Ziynet eşyalarının millet yararına kuruluşlara ve yatırımlara dönüştürülmesinin faydalarından bahsetmiştir (Kalaç, "Düğün İsrafı", Ocak 1949: 19-20). Nihayet Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasi başlıklı yazılarından sonra Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinde altı makale yazmıştır. Kalaç, bu yazılarında demokrasi tarihine dair herhangi bir veri paylaşmamıştır.

Ahmet Hilmi Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinde "Demokrasi" başlıklı yazılarından önce de yedi yazı kaleme almıştır. Bu kapsamda; Kasım-Aralık 1946 tarihli ve 46-47. sayıda; "Erciyes Kelimesi Üstünde Atatürk'ün Bir Tahlili" (Kalaç, "Erciyes Kelimesi Üstünde Atatürk'ün Bir Tahlili", Kasım-Aralık 1946: 2-4), Ocak-Şubat 1947 tarihli ve 48-49. sayıda "Erciyes ve Spor" (Kalaç, "Erciyes ve Spor", Ocak-Şubat 1947: 2-4), Mart 1947 tarihli ve 50. sayıda "Şehit Miralay Nazım" (Kalaç, "Şehit Miralay Nazım", Mart 1947: 3-7), Mayıs 1947 tarihli ve 52. sayıda "Kayseri Üzerine Bir Masal ve Bir Hakikat" (Kalaç, "Kayseri Üzerine Bir Masal ve Bir Hakikat", Mayıs 1947: 9-10), Haziran 1947 tarihli ve 53. sayıda "Kızılca Hamam'dan Kayseri'ye Bakış" (Kalaç, "Kızılca Hamam'dan Kayseri'ye Bakış", Haziran 1947: 3-4), Ekim-Kasım 1947 tarihli ve 57-58. sayıda "Kurban Bayramı" (Kalaç, "Kurban Bayramı", Ekim-Kasım 1947: 17), Aralık-Ocak 1947/1948 tarihli ve 59-60. sayıda "Kayseri'de Matbaanın Kuruluşu ve İlk Gazete" (Kalaç, "Kayseri'de Matbaanın Kuruluşu ve İlk Gazete", Aralık-Ocak 1947/1948: 5-6), başlıklı yazılar kaleme almıştır. Ahmet Hilmi Kalaç, Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi dışında Kayseri il gazetesinde de yazılar yazmıştır (Kilci, 2012: 72- 74). Kalaç, buradaki yazılarında da demokrasi konusu dışında yazılar yayımlamıştır.

Kalaç, süreli yayınlarda yayımlanmış yazıları dışında müstakil eserler de kaleme almıştır. Bu kapsamda 1911 yılında Erciyes Matbaası tarafından basılmış ve 2007 yılında yeniden basımı gerçekleştirilmiş olan; "Kayseri'yi Bilmek İster misiniz? Yahut Kayseri'nin Ekonomik Durumu 1911" adlı kitabında Kayseri'de yürütülen iktisadi faaliyetler hakkında bilgiler vermektedir (Kalaç,

Kayseri 2007: 8). Diğer taraftan 1960 yılında basımı yapılmış olan "Kendi Kitabım" başlıklı kitabını Kalaç, hayat romanı olarak nitelendirmektedir. Bu kitabında Kalaç, 1904-1920 yılları arasında yaşadıklarını ve gördüklerini yazmıştır (Kalaç, *Kendi Kitabım*, 1960: 3). Kalaç, 1923 sonrasında yaşanan siyasi gelişmeleri kaleme almamıştır. Bu konuyla ilgili Kalaç, "Kendi Kitabım" adlı hatıratında; Birinci Dönemden Yedinci Dönem sonuna kadar devam etmiş olan Büyük Millet Meclisindeki görevleriyle ilgili hatıralarını da yazmak istediğini belirtmiş (Kalaç, *Kendi Kitabım*, İstanbul 1960: 4), ancak ömrü 26 yıllık siyasi hayatın tamamına ait hatıraları bir bütün olarak yazmaya yetmemiştir.

SONUÇ

Ahmet Hilmi Kalaç'ın 1948 yılında Kayseri Halkevi Erciyes Dergisinde üç farklı sayıda yayımlanmış olan "demokrasi" başlıklı yazıları, Türk demokrasi tarihini kronolojik bir usul içerisinde anlatmaktadır. Yazısını Tanzimat ile başlamakta, Meşrutiyet'le devam ettirmekte ve Cumhuriyet'le bitirmektedir. Kalaç, yazılarında demokrasi kavramının terminolojik içeriğine dair değerlendirmeler yapmamıştır. Demokrasi yazılarındaki kurguyu hürriyet, özgürlük, meclis ve kanunlar üzerine oluşturmuştur. Demokrasi yazılarının değerini artıran en önemli konu, Ahmet Hilmi Kalaç'ın anlattığı konuların ve olayların önemli bir kısmına aynı zamanda tanık olmasıdır. Demokrasi makaleleri, bilgilendirme amacıyla kaleme alınmış olsa da aynı zamanda hatırat olarak da değerlendirilebilir. Nitekim Kalaç, Dergide kaleme almış olduğu bazı konuları 1960 yılında yayımlanmış olan "Kendi Kitabım" adlı hatıratında da işlemiştir. Yine 1911 yılında Kayseri Ekonomisi üzerine yazmış olduğu kitabında anlatılan konulara, 1960 tarihli çalışmasında da yer vermiştir.

Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasi başlıklı yazılarında özellikle 19. yüzyıl siyasi tarihinde yaşanan olaylara değinmekte, Osmanlı aydınlarının hürriyet konusunda verdikleri mücadeleye işaret etmektedir. Meşruti yönetime geçişi Müslümanların ve gayrimüslimlerin birlikte başardığını söyleyen Kalaç, Mecliste yer alan gayrimüslim unsurların şahsi ve ulusal hesaplar peşinde koştuklarına vurgu yapmaktadır. Kalaç, demokrasi mücadelesinin merkezine hürriyeti koymaktadır. Hürriyet için verilen mücadelenin elde etmiş olduğu başarıya değinirken, diğer taraftan kontrolsüz hürriyetin anarşiye ve düzen karışıklığına neden olduğunu, yaşamış olduğu bir kısım olaylar üzerinden anlatmaktadır. Kalaç, sansür ve baskı rejiminin uygulandığını belirttiği dönemi sert bir şekilde eleştirirken, diğer taraftan bu dönemde yaşanan modernleşme hamlelerine değinmektedir.

Ahmet Hilmi Kalaç'ın demokrasi başlıklı yazılarını dikkat çekici kılan bir diğer konu, hayatı boyunca bulunmuş olduğu görevlerdir. Mülki hizmetlerde bulunmuş olan Kalaç, 1920'den 1946 yılına kadar meclislerde Kayseri'yi temsil etmiştir. Bu durum, Kalaç'ın ciddi bir birikime ve tecrübeye sahip olduğunu göstermektedir. Cumhuriyet Halk Partisi içinde 1946 yılına kadar siyasi faaliyetlerde bulunan Kalaç, Parti içinde almış olduğu görevlerle de yerel ve ulusal siyasi birikime katkı sağlamıştır. Kalaç'ın görev yapmış olduğu tarihler, Türk siyasi hayatında iki farklı denemeye rağmen Tek Parti'nin yönetimde söz sahibi olduğu bir dönemi ifade etmektedir.

Cumhuriyet rejiminin birden çok siyasi partiye duymuş olduğu ihtiyaç, Tek Parti yöneticilerinin de bildiği bir konudur. Bu kapsamda Parti içinde gerçekleştirilmiş olan bazı uygulamalarla muhakabeye duyulan ihtiyacın karşılanması amaçlanmış, ancak başarılı olunamamıştır. Nihayet İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili siyasal hayata geçiş için bazı adımlar atılmış ve 1945'ten itibaren yeni siyasi partiler kurulmaya başlanmıştır. Kurulmuş olan yeni siyasi partiler CHP'yi de etkilemiş, Parti içinde aşırılar ile ılımlıların mücadelesinde ılımlıların hâkimiyeti ile neticelenecek bir süreç ortaya

çıkmıştır. Nihayet CHP, 1946-1950 yılları arasında yürütmüş olduğu ılımlı ve liberal politikalar nedeniyle Parti içindeki aşırılar tarafından eleştirilmiştir.

Ahmet Hilmi Kalaç, demokrasi başlıklı yazılarını siyasetten ayrıldıktan sonra kaleme almıştır. Aslında, 1944 ve sonrasında demokrasi, siyasi partiler, hürriyet gibi konular yerel ve ulusal bir kısım basın organlarında işlenmiştir. Kalaç'ın demokrasi yazılarını 1948 yılında yazmış olmasının, her ne kadar siyasi hayattan çekilmiş olsa da CHP'nin genel siyasi politikaları ilişkili olup olmadığı konusu mevcut veriler ışığında açıklanamamaktadır. Burada yapılacak herhangi bir değerlendirme yorumdan ileriye gitmeyecektir. Bildiri kapsamında dikkat çeken bir diğer konu, demokrasi başlıklı yazıların 1923'te bırakılmış olmasıdır. Bu yazılar 1946 veya 1948 yılına kadar devam ettirilmiş olsaydı, Cumhuriyet Dönemi siyasi tarihine de ışık tutabilirdi. Ahmet Hilmi Kalaç'ın TBMM'nin ilk yedi döneminde kesintisiz görev yapmış olması, Cumhuriyet'in kurucu kadrosu ile yakın bir ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu durum, 1923-1946 yıllarına ait Kalaç tarafından yazılmış olası bir hatıranın önemini açıkça ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmed Nazif Efendi. (1987). *Kayseri Tarihi (Mir'at-ı Kayseriyye),* Günümüz Türkçesine Çeviri: Mehmet Palamutoğlu, Kayseri: Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayını.

Aktan, A., Tok, Ö. (2009). *Kayseri'nin 1910'lu Yıllarda Yayınlanan İlk Gazetesi Erciyes (Metin ve Değerlendirme),* Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını No: 62.

Altuncuoğlu, N. (2007). *Modern Kayseri'nin Mimarlarından Vali Muammer Bey (1874-1928)* , Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmış Yüksek Lisans Tezi).

Ecer, A. V. (2009). *Milli Mücadelede Kayseri Basını*, Editör: Sevgi Yaman, Kayseri: Laçin Yayınları.

Erkiletlioğlu, H. (2021). *Geniş Kayseri Tarihi*, İstanbul: Ihlamur Yayınları.

Kalaç, A. H. (1946). Erciyes Kelimesi Üstünde Atatürk'ün Bir Tahlili, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 46-47, 2-4.

Kalaç, A. H. (1947). Erciyes ve Spor, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 48-49, 2-4.

Kalaç, A. H. (1947). Şehit Miralay Nazım, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 50, 3-7.

Kalaç, A. H. (1947). Kayseri Üzerine Bir Masal ve Bir Hakikat, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 52, 9-10.

Kalaç, A. H. (1947). Kızılca Hamam'dan Kayseri'ye Bakış, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 53, 3-4.

Kalaç, A.H. (1947). Kurban Bayramı, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 57-58, 17.

Kalaç, A. H. (1947/1948). Kayseri'de Matbaanın Kuruluşu ve İlk Gazete, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 59-60, 5-6.

Kalaç, A. H. (1948). Demokrasi, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 61-62, 5-6.

Kalaç, A. H. (1948). Demokrasi II, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 63-64, 14-16.

Kalaç, A. H. (1948). Demokrasi III, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 65-66, 2-3.

Kalaç, A. H. (1948), "Heybeliada'da Ahmet Rasim'in Mezarı Başında", *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 67, 5-6.

Kalaç, A. H. (1948). 30 Ağustos Zafer Bayramı, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 68, 2-3.

Kalaç, A. H. (1948). Bir Öğretmenin Hikâyesi, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 69, 7-8.

Kalaç, A. H. (1948). Atatürk'ün Ankara'dan Son Ayrılışı, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 70, 2.

Kalaç, A. H. (1948). Kırtasiyecilik, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 71; 7, 23.
Kalaç, A. H. (1949). Düğün İsrafı, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 72, 19-20.
Kalaç, A. H. (1949). Ahmet Hilmi Kalaç, *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 72, 19-19.
Kalaç, A. H. (1960). *Kendi Kitabım*, İstanbul: Yeni Matbaa.
Kalaç, A. H. (2007). *Kayseri'yi Bilmek İster misiniz? Yahut Kayseri'nin Ekonomik Durumu 1911*, Latin Harflerinden Uyarlayan: Ahmet Emin Güven, Kayseri: Mazaka Yayıncılık.
Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı Tarihi*, Cilt: VI, Ankara: TTK Yayınları.
Karpat, K. H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
Kayseri Halkevi. (1950). *Kayseri Halkevi Erciyes Dergisi*, 84-85.
Kilci, A. N. (2005). *Ahmet Hilmi Kalaç (1888-1966),* Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
Kilci, A. N. (2012). Ahmet Hilmi Kalaç ve Kayseri Basını, *Tarih İçinde Kayseri,* Editörler: Hamza Çakır-Hakan Aydın, Konya: Palet Yayınları, 72-74.
Önder, A. R. (2012). Millî Mücadele'de Erciyes (1919), *Tarih İçinde Kayseri,* Editörler: Hamza Çakır-Hakan Aydın, Konya: Palet Yayınları.
Salep, M. (2020). *Türkiye'de Demokrasinin Sancılı Yılları (1960-1971),* Ankara: Nobel Yayınları, Ankara 2020.
Salep, M. (2020). Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde CHP'nin Siyasal Politikası Üzerine Bir Değerlendirme (1938-1950), *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi (İTOBİAD),* 9 (2), 1092-1126.
Salep, M. (2021). Türk Ocakları İkinci Kurultayı'nın Cumhuriyet Dönemi Milliyetçilik Anlayışına Etkileri, *History Studies*, 13 (5), 1605-1628.
Şanal, M. (2007). *Kayseri Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1950),* Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
TBMM. (11.08.1339). *TBMM Zabıt Ceridesi*, Cilt: 1, Birinci Oturum.
TBMM. (2010). *TBMM Albümü (1920-2010),* 1. Cilt (1920-1950), Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1.
TBMM. (2022). *Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923*, Ankara: TBMM Basımevi.
Yücetürk, Z. (2015). Ahmet Hilmi Bey'in Adalet Anlayışı, *Karadeniz Araştırmaları*, 44, 187-213.